

EKONOMISKA UTSIKTER HÖSTEN 2024

Högre löner räddar jobb och tillväxt

LO-ekonomerna

Stockholm 2024-12-10
LO-ekonomerna
Enheten för samhällspolitik

© Landsorganisationen i Sverige 2024

Foto: Lars Forsstedt
Grafisk form: LO
Tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2024
ISBN 978-91-566-3715-5
LO 24.12 100

Innehåll

Sammanfattning	4
Internationell ekonomi	6
Inflationen under kontroll	6
Gradvis återhämtning i omvärlden	7
Hotad handel	8
Ökad risk för åtstramningspolitik	8
Svensk ekonomi	10
Stabila priser och fallande räntor	10
Tillväxten tar fart nästa år	12
Ljusning på arbetsmarknaden 2025	16
Löner och vinster	20
Löneökningarna har växlat upp	21
Reallönerna ökar igen efter rekordtappet	23
Vinstandelen är fortsatt hög	24
Svensk konkurrenskraft har stärkts ytterligare	25
Ekonomisk politik	28
Peningpolitiken har skadat svensk ekonomi	29
Finanspolitiken behöver bli mer tillväxtinriktad	29

Högre löner räddar jobb och tillväxt

Sedan 2023 befinner sig Sverige i en hemmasnickrad lågkonjunktur. Fallande reallöner, stigande räntor och en passiv finanspolitik har tvingat svenska hushåll att dra ner sin konsumtion. En stark utveckling för exportindustrin har räddat Sverige från en ännu djupare lågkonjunktur och fortsätter lyfta ekonomin under 2025.

Hushållens köpkraft har börjat återhämta sig under 2024. Men efter tuffa ekonomiska år håller hushållen hårt i plånboken. Riksbankens inledande räntesänkningar under 2024 var otillräckliga för att få fart på hjulen i svensk ekonomi.

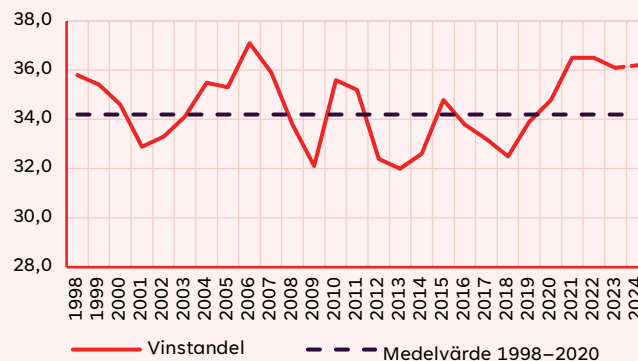
LO-ekonomerna gör bedömningen att återhämtningen kommer att ta fart under år 2025. Svensk ekonomi bedöms nästa år växa med 2,1 procent tack vare en ökad hushållskonsumtion. Konsumtionen drivs framför allt av en stark återhämtning i reallönerna, men också av att Riksbanken har börjat anpassa ränteläget till svenska strukturella förhållanden.

Nästa års avtalsrörelse är stor och omfattar över 500 centrala kollektivavtal som berör drygt 3,4 miljoner anställda i privat och offentlig sektor. Med lönekrav på 4,2 procent finns en tydligt uttalad facklig ambition att fortsätta avtala om löneökningar på en högre nivå än under 2010-talet. Detta motiveras med att näringslivets vinstandel är hög samtidigt som svensk konkurrenskraft har stärkts ytterligare under senare år och med att löner i Europa ökar snabbare än tidigare.

DIAGRAM 1.1

Vinstandelen i näringslivet

Procent av förädlingsvärdet

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

År 2024 bedöms lönerna i hela ekonomin växa med 4,0 procent. Om löneökningstakten 2025 blir i nivå med 2024 samtidigt som inflationen landar nära noll, kommer reallöneökningarna bli historiskt höga. Detta blir då en viktig injektion i svensk ekonomi.

För att få ännu bättre fart på ekonomin hade de finanspolitiska stimulanserna behövt vara utformade på ett sätt som mer påtagligt stärkt de disponibla inkomsterna för låg- och medelinkomsttagare. Regeringens budget för 2025 är förvisso relativt expansiv med reformer på 84 miljarder kronor. Men en stor del av budgetutrymmet används till skattesänkningar som i huvudsak gynnar höginkomsttagare och sparande, vilket hämmar tillväxten.

Idag råder stora skillnader mellan olika inkomstgruppers syn på ekonomin. Gapet mellan hushåll med högre inkomster (4:e kvartilen) och hushåll med lägre inkomster (1:a kvartilen) är nu större än under hela 2000-talet. Hushåll med lägre inkomster ser mer negativt på ekonomin och framtiden. För att stärka ekonomin behöver den ekonomiska politiken snarare riktas mot dessa hushåll än mot höginkomsttagare.

Arbetslösheten har ökat påtagligt i Sverige som en konsekvens av den svaga inhemska efterfrågan i ekonomin. Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden avviker från utvecklingen i euroområdet. Om Sveriges arbetslöshetsutveckling följt det europeiska mönstret hade antalet arbetslösa varit cirka 50 000 färre.

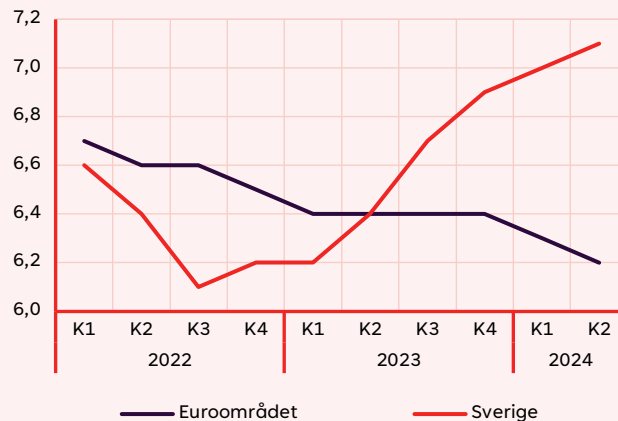
Den ofördelaktiga utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden är inte en konsekvens av ökad strukturell arbetslöshet. Tvärtom visar LO-ekonomernas analys att de arbetslösa under inflationskrisen har en starkare anknytning till arbetsmarknaden och oftare en utbildning på gymnasial eller eftergymnasial nivå.

Det är också tydligt att den svaga arbetsmarknaden inte drivs av en försvagad svensk konkurrenskraft. Tvärtom har det svenska näringslivet fortsatt att ta marknadsandelar på exportmarknaden.

DIAGRAM 1.3

Arbetslöshet 20–64 år

Procent av arbetskraften

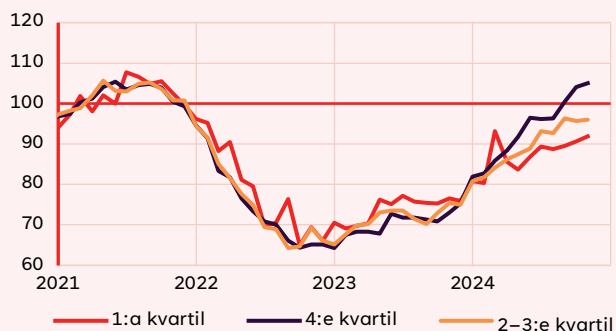

Källa: Eurostat.

DIAGRAM 1.2

Konfidensindikator per inkomstgrupp

Index, 100 = långsiktigt genomsnitt

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

TABELL 1.1

Nyckeltal

Procentuell förändring respektive procentenheter

	2023	2024	2025
BNP	-0,3	0,9	2,1
Arbetslöshet ¹	7,7	8,4	8,3
Sysselsättningsgrad ²	69,4	69,0	69,0
KPI	8,5	2,9	0,0
KPIF	6,0	1,9	1,7
Nom. Löneutveckling ³	3,8	4,0	..
Styrränta december	4,00	2,50	1,75

¹ Andel av arbetskraften 15–74 år, i procent.

² Andel av befolkningen 15–74 år, i procent.

³ Enligt konjunkturlönestatistiken.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Internationell ekonomi

Efter två år med hög inflation, kraftiga räntehöjningar och svag BNP-tillväxt är den globala ekonomin på väg mot en återhämtning. Den globala inflationen har normaliserats utan att det resulterade i en recession. Men tillväxten är långsam och världsekonomin står inför nya utmaningar.

Inflationen under kontroll

Inflationen har, i takt med att prisökningen på insatsvaror avstannat, gått ner i praktiskt taget alla länder. I många länder, inklusive Sverige, ligger inflationen under inflationsmålet.

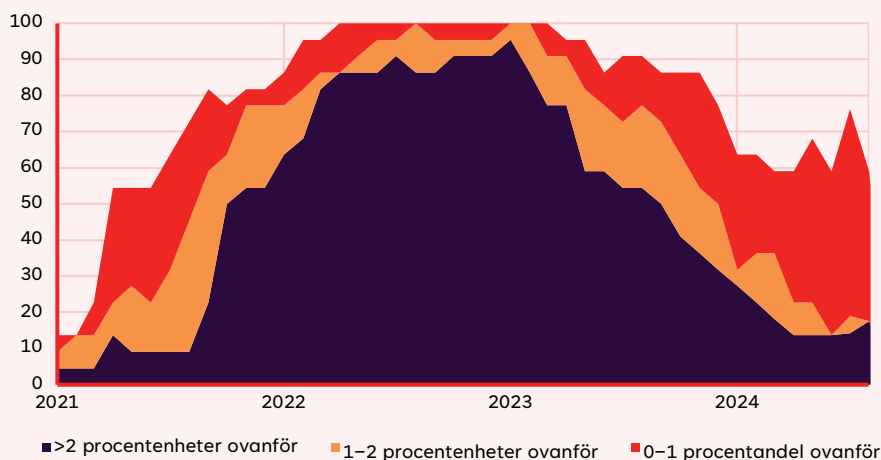
Den globala inflationsökningen var till stora delar utbudsdriven. Den Internationella valutafonden (IMF) beskriver inflationsvågen som en unik kombination av chocker, där stora utbudsstörningar samverkade med en uppdämd efterfrågan till följd av pandemin och en kraftig och plötslig ökning av råvarupriser.¹ Trots att prisökningarna främst var utbudsdrivna höjdes räntorna kraftigt och låg därefter kvar på höga nivåer. Att dämpa konsumtion och investeringar är själva syftet med höjningen, men penningpolitiken har sannolikt varit onödigt åtstramande i flera länder.

Under andra kvartalet 2024 påbörjade centralbankerna sina räntesänkningar och nu börjar utsikterna se mer positiva ut. Men BNP-tillväxten väntas gå långsamt.

DIAGRAM 2.1

Andel av OECD-länder som ligger över inflationsmålet

Procent

Källa: OECD.

¹ IMF (2024), World Economic Outlook October 2024.

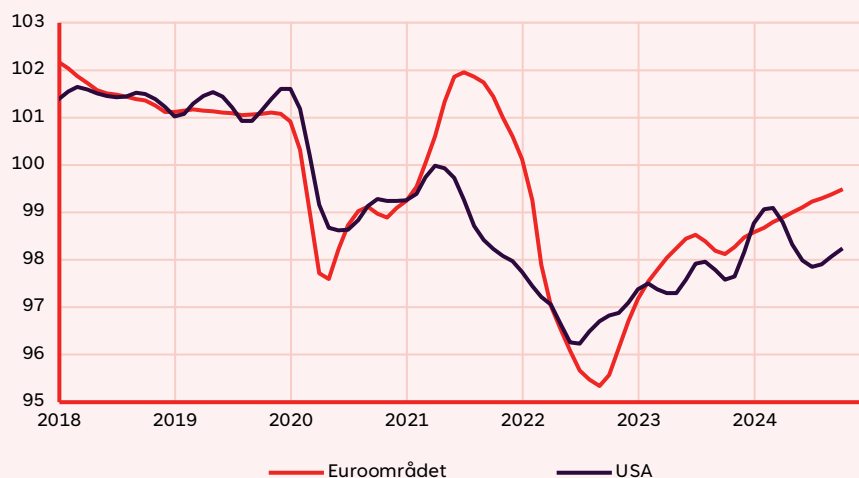
Gradvis återhämtning i omvärlden

De räntesänkningar som nu genomförs i de flesta länder kommer inte omedelbart att få igång efterfrågan i ekonomin. I flera avancerade ekonomier, Sverige inkluderat, har hushållens förtroende för ekonomin varit rekordlågt ända sedan 2022. Först nu börjar hushållens syn på ekonomin närma sig historiska medelvärden. Försvagade reallöner har tvingat hushållen att ta av sina buffertar.

DIAGRAM 2.2

Hushållens konfidensindikator

Index, 100 = långsiktigt genomsnitt

Källa: OECD, Consumer confidence index (CCI).

För Sveriges exportländer bedöms tillväxten under 2025 gå relativt långsamt, men i rätt riktning. Tysklands ekonomi vänder uppåt, men BNP-tillväxten väntas fortfarande ligga på under en procent.

TABELL 2.1

Prognos utvalda länder

Procentuell förändring

	BNP-tillväxt			Inflation		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Världen	3,3	3,2	3,2	6,7	5,8	4,3
USA	2,9	2,8	2,2	4,1	3,0	1,9
Euroområdet	0,4	0,8	1,3	5,4	2,4	2,1
Kina	5,2	4,8	4,5	0,2	0,4	1,7
Tyskland	-0,3	-0,1	0,7	6,0	2,4	2,1
Norge	0,5	1,5	1,8	5,5	3,3	2,4
Danmark	2,5	2,4	2,5	3,4	1,3	1,9
Finland	-1,2	-0,3	1,5	4,3	1,0	2,0

Källa: EU-kommissionen för EU-länder (nov 2024), IMF för övriga (okt 2024).

USA är en av de få avancerade ekonomierna som gått bra under 2024, och tillväxten förväntas bli god även 2025. Den amerikanska konsumtionen har varit förvånansvärt motståndskraftig och fungerat som en motor för resten av ekonomin. Osäkerheten inför det amerikanska valet har ersatts med en osäkerhet inför vad Trumps politik kommer leda till. Vad resultatet blir på sikt – för ekonomin, klimatet och det geopolitiska läget – är för tidigt att säga.

Hotad handel

Det amerikanska valresultatet har redan bidragit till ökad osäkerhet för den globala handeln. Trump har utlovat nya importtullar i varierande omfattning, framförallt mot Kina men också mot sina närmaste handelspartners i Kanada och Mexiko.

Det är inte bara mellan USA och Kina som handelsrelationerna är ansträngda. I oktober beslutade EU att göra tullarna på kinesiska elbilar permanenta. För att hantera den konkurrensfördel som kinesiska elbilstillverkare får genom statliga subventioner kommer tillverkarna nu att behöva betala upp till 40 procent i tull för att få sälja på den europeiska marknaden. Kritiker menar att tullarna kommer att leda till högre priser och mindre innovation när omställningen behövs som mest, och att EU hade kunnat hitta mer proaktiva sätt att konkurrera på.

Europas handelskonflikter med Kina handlar i dagsläget om mer än bara subventioner till grön industri. Kinas stålexport har ökat snabbt under året, delvis till följd av att den inhemska efterfrågan på stål fallit i takt med att investeringar i bostadsbyggande och infrastruktur mattats av. Under hösten har priset på kinesiskt stål varit lägre än den europeiska produktionskostnaden. För att skydda europeisk stålproduktion har EU-kommissionen valt att förlänga de skyddsåtgärder som infördes 2018, i samband med USAs tullar på stål och aluminium.

Kinas svar på ökade tullar och kvotregler kommer ge en indikation på hur det globala handelsläget utvecklar sig. Landet kan både introducera egna importtullar och begränsa sin export av strategiska insatsvaror till omvärldens produktion. Detta riskerar att skada den globala tillväxten under prognosperioden.

Ökad risk för åtstramningspolitik

I kölvattnet av pandemi, krig och energikris har den offentliga skuldsättningen stigit i stora delar av världen. Risken är nu att många länder väljer att försöka minska sin skuld genom att dra ned på offentlig konsumtion och investeringar i ett läge där efterfrågan ännu inte hunnit återhämta sig. En alltför snabb och synkroniserad budgetkonsolidering i omvärlden riskerar att dämpa tillväxten och på så sätt försämra de offentliga finanserna ytterligare.

Det tyska stålbadet

Sveriges största handelspartner är också Europas största ekonomi, och det som händer i Tyskland påverkar hela vårt närområde. Just nu befinner sig Tyskland i en ekonomisk och politisk kris. Vad ligger bakom problemen, och vad betyder de för Sverige?

Eftersatta investeringar

Varken den tyska staten eller företagen har gjort tillräckliga investeringar under de senaste decennierna. De offentliga investeringarna minskade under 90-talet och har sedan dess knappt räckt till för att kompensera för avskrivningar.² De låga investeringarna är en av förklaringarna till att de tyska företagen ligger långt efter när det kommer till digitalisering.³ Företagen har inte gjort de satsningar som krävs för att upprätthålla sin konkurrenskraft. Samtidigt har konkurrensen hårdnat inom flera industrier som alltid varit viktiga för den tyska ekonomin. Etablerade aktörer, som Volkswagen, har tvingats till stora kostnadsbesparingar i ett försök till att bli mer konkurrenskraftiga. Under hösten gick Volkswagen ut med att de behöver stänga ner fabriker i Tyskland för första gången någonsin.⁴

Dyr energi och misslyckad omställning

Tysklands möjligheter till billig energi har begränsats. Inom industrin står gas för ungefär en tredjedel av energiförbrukningen. Historiskt har importerad gas från Ryssland varit avgörande för att hålla nere produktionskostnaderna. När Ryssland invaderade Ukraina ändrades förutsättningarna för billig import, vilket inneburit stora kostnadsökningar.

Omställningen till förnybar energi har inte gått tillräckligt snabbt för att täcka landets stora energibehov, framför allt efter att de sista kärnkraftverken togs ur bruk. Om ingenting görs åt energipolitiken kommer Tysklands höga energipriser att göra det mindre lönsamt med inhemsk produktion.

Turbulent framtid

Tyskland brottas också med andra strukturella problem. Tyskland brottas också med andra problem. Tyskland

har under lågkonjunkturen tagit emot en dryg miljon flyktingar från Ukraina, vilket skapat ytterligare press på ekonomin. Det ekonomiska läget har gett upphov till oro bland både företag och hushåll. Konsumtionen har minskat, och sparandet är på rekordhög nivå. Pessimismen har spillt över på politiken. Under hösten utlöstes en politisk kris som resulterat i ett kommande nyval i februari.

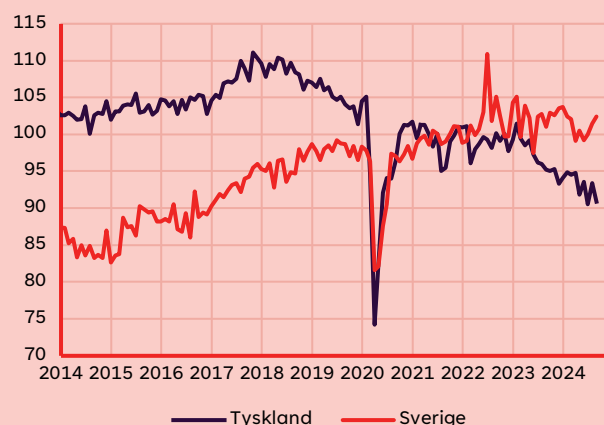
Effekter på svensk ekonomi

Tysklands problem väntas påverka Sverige på flera sätt. Dels genom att våra exportvolymerna väntas minska. Tyskland är Sveriges största exportmarknad och under 2023 uppgick varuexporten till 220 miljarder kronor.⁵ Dels eftersom Europa och EU riskerar att bli svagare ekonomiskt. Samtidigt är de tyska industriföretagen många svenska företags främsta konkurrenter. En svagare konkurrenskraft i Tyskland stärker svenska företags möjlighet att ta marknadsandelar på många områden.

DIAGRAM 2.3

Industriproduktion i Tyskland och Sverige

Index 100 = 2021

Källa: Eurostat.

² IMF (2024), [Germany's Real Challenges \[...\]](#).

³ OECD (2022), [Reviews of innovation policy](#).

⁴ IG Metall (2024), [Zeitung des Volkswagen Betriebsrates](#).

⁵ SCB.

Svensk ekonomi

Sedan 2023 befinner sig Sverige i en lågkonjunktur. Fallande realinkomster, stigande räntor och en passiv finanspolitik tvingade hushållen att dra ner sin konsumtion och fick bostadsbyggandet att tvärnita. En stark utveckling för exportindustrin har samtidigt räddat Sverige från en ännu djupare lågkonjunktur.

Även om hushållens köpkraft har börjat återhämta sig har den ekonomiska utvecklingen under 2024 varit svag. Efter tuffa år är hushållen försiktiga. Även om bostadsinvesteringarna nu nått sin botten och inte är samma sänke för ekonomin har de höga räntenivåerna också bidragit till att andra investeringar hålls tillbaka.

TABELL 3.1

Nyckeltal och försörjningsbalans

Procentuell förändring respektive procent om inget annat anges

	2023	2024p	2025p
BNP	-0,3	0,9	2,1
Hushållskonsumtion	-2,3	0,4	2,2
Offentlig konsumtion	0,7	0,9	1,9
Fasta bruttoinvesteringar	-1,4	-1,4	2,6
Lager ¹	-1,3	0,3	0,0
Export	3,2	2,2	3,1
Import	-1,1	1,3	3,5
KPI	8,5	2,9	0,0
KPIF	6,0	1,9	1,7
Sysselsättningsförändring	1,4	-0,5	0,5
Sysselsättningsgrad ²	69,4	69,0	69,0
Arbetslöshet ³	7,7	8,4	8,3
Styrränta december	4,00	2,50	1,75

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

² Procent av befolkningen 15–74 år.

³ Procent av arbetskraften 15–74 år.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Under 2025 gör LO-ekonomerna bedömningen att återhämtningen tar fart och att svensk ekonomi växer med 2,1 procent tack vare en fortsatt stark återhämtning i reallönerna. En tillväxt runt två procent är samtidigt förhållandevis svagt efter en längre period av ekonomisk stagnation. För att få ordentlig fart på ekonomin hade de finanspolitiska stimulanserna behövt vara utformade på ett sätt som ökat den disponibla inkomsten för fler, och framför allt för dem vars marginaler uttraderades under inflationskrisen. En stor del av budgetutrymmet för 2025 används i stället till skattesänkningar som i huvudsak gynnar höginkomsttagare.

Arbetsmarknaden har försvagats tydligt under 2024. Nästa år väntas sysselsättningen åter börja stiga när tillväxten stärks.

Stabila priser och fallande räntor

Efter de snabba prisökningarna under 2021 och 2022 har inflationen stabiliserats. Sedan början av 2023 har prisnivån med konstant ränta (KPIF) utvecklats i linje med inflationsmålet på två procent. Energipriserna, som successivt fallit sedan rekordnivåerna 2022, väntas stabilisera sig under 2025. Energipriserna kommer därmed sluta dra ned den samlade inflationstakten. Tillsammans med en viss ekonomisk återhämtning och en något uppskruvad löneökningstakt gör detta att inflationen kommer att hamna närmare inflationsmålet under andra halvan av 2025.

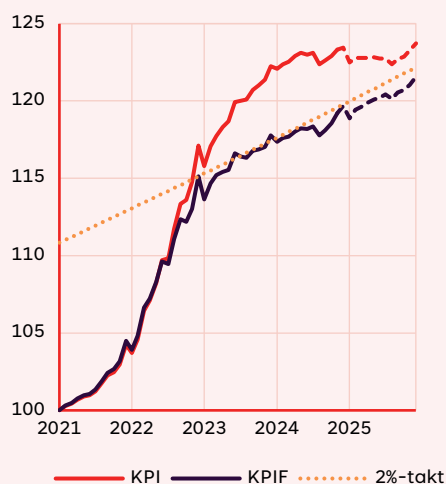
Riksbanken, vars räntehöjningar drev upp den totala prisnivån (mätt som KPI), har under 2024 börjat lägga om sin politik och genomförde en första räntesänkning i maj. Under hösten har banken ökat takten i räntesänkningarna och förväntas fortsätta sänka styrräntan ner mot 1,75 procent under 2025. De fallande räntorna gör att den sammantagna inflationen mätt som KPI når noll procent under 2025.

På helårsbasis innebär vår prognos att KPIF-inflationen uppskattas till 1,9 procent år 2024 och 1,7 procent år 2025. KPI-inflationen förväntas att ligga på 2,9 respektive 0,0 procent.

DIAGRAM 3.1

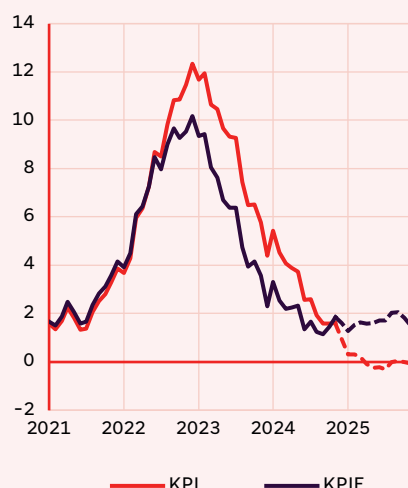
Prisnivå

Index, 100 = jan 2021

Inflationstakt

Procent, förändring över 12 månader

Källa: SCB och egna beräkningar.

Tillväxten tar fart nästa år

Branschernas utveckling

Sammantaget kommer 2024 att vara ett svagt år för produktionen i privat sektor. Under 2025 förväntas utvecklingen vara starkare.

Handeln

2022 och 2023 var goda år för handeln, även om det fanns stora skillnader mellan delbranscher. Handeln lyckades föra över de stora utbudsrelaterade kostnadsökningarna till konsumenterna, vilket resulterade i positiva ekonomiska resultat trots minskande försäljningsvolym. Under 2024 var prisökningarna mindre omfattande och förväntas vara låga även under 2025. I takt med att reallönerna och den disponibla inkomsten ökar, förväntas försäljningsvolymerna stiga under 2025 vilket ger skjuts till branschen.

Tillverkningsindustrin

Tillverkningsindustrin utvecklades starkt under 2022 och 2023. Detta för den exportinriktade tillverkningsindustrin hjälpte också till att upprätthålla sysselsättningen under år av svag inhemsk efterfrågan. År 2024 väntas bli ett svagare år för tillverkningsindustrin. En gynnsam branschprofil, räntesänkningar och en allt bättre konjunktur i flera av våra exportländer talar dock för att inbromsningen under 2024 är tillfällig och att tillväxten inom flera delar av tillverkningsindustrin blir högre under 2025.

Tillverkningsindustrins inköpschefsindex signalerar en positiv utveckling, trots vissa risker kopplade till omvärldsläget.

DIAGRAM 3.2

Inköpschefsindex för tillverkningsindustri

Index, indextal över 50 indikerar tillväxt

Källa: Macrobond.

Byggindustrin

Bostadsbyggandet 2024 blir det lägsta på över tio år. Till följd av lägre räntor och en mer positiv syn på ekonomin från hushållen kan bostadsbyggandet börja återhämta sig under 2025. En svagare befolkningsutveckling kommer dock göra att den långsiktiga bostadsbyggnadstakten väntas bli lägre än vad som varit norm under det senaste decenniet.

Vid sidan av bostadsbyggandet har anläggningsinvesteringarna bidragit positivt till byggindustrins totala efterfrågan. Den kraftiga utvecklingen av anläggningsarbeten under 2023 förväntas dock mattas av under 2024 och 2025.

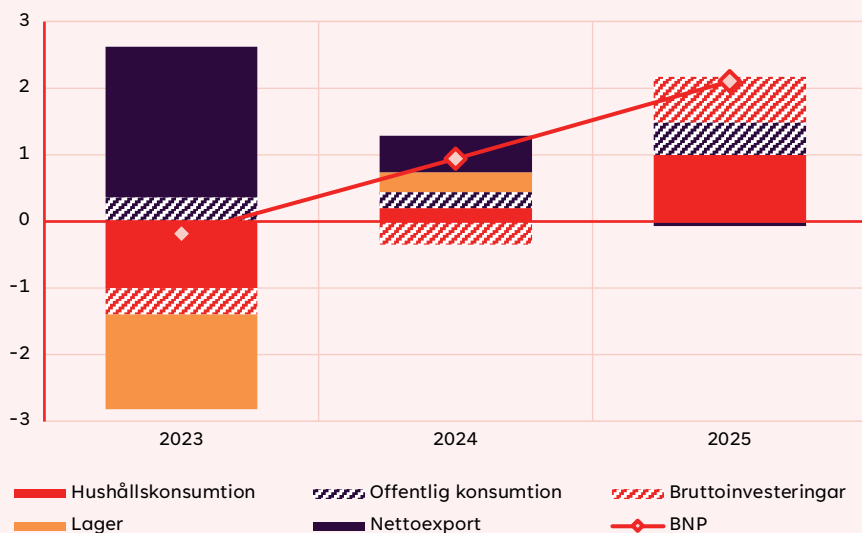
Försörjningsbalansen

Under 2023 och 2024 har den svenska ekonomin hållits tillbaka av en svag inhemsk efterfrågan. Under 2025 kommer såväl hushållens som de offentliga myndigheternas konsumtion samt företagens investeringar att bidra till en starkare BNP-tillväxt.

DIAGRAM 3.3

Komponenternas bidrag till BNP-tillväxten

Procentenheter

Källa: SCB och egna beräkningar.

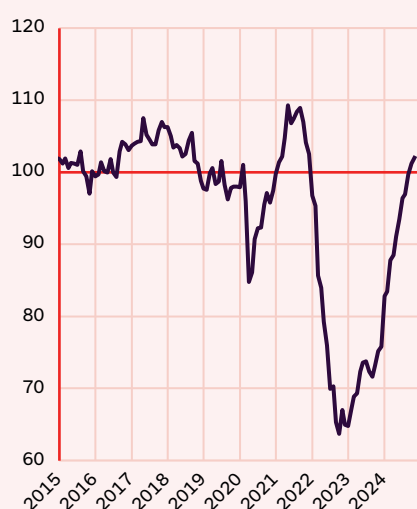
Hushållens konsumtion

I takt med att prisökningarna saktat in och räntan sänkts har hushållens tilltro till ekonomin ökat. Med en god löneutveckling kan realinkomsterna stiga. Under nästa år väntas hushållens konsumtion återigen börja öka och bidra till tillväxten. Även om hushållen ser en tydlig förstärkning av sin köpkraft är det inte fråga om något kosläpp för ekonomin. Efter några tuffa år behöver hushållen bygga upp sina reserver och sparkvoten – den andel av den disponibla inkomsten som går till sparande – väntas stiga kraftigt. Under nästa år bedöms sparatet närma sig samma nivå som under pandemin, då en stor del av konsumtionen i praktiken var omöjlig. Hyrorna förväntas dock fortsätta stiga i en snabbare takt än normalt. För den dryga fjärdedel av hushållen som bor i hyresrätt väntas därför inte samma lyft i privatekonomin.

DIAGRAM 3.4

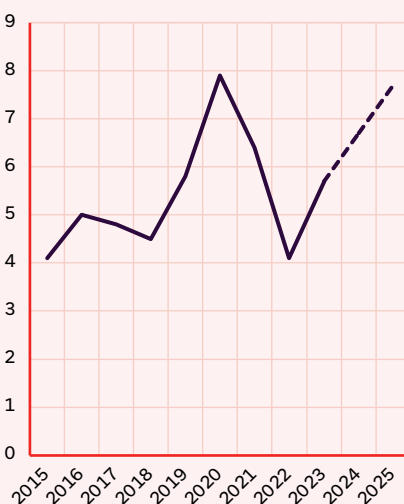
Konfidensindikator, hushåll

Index, 100 = långsiktigt genomsnitt

Eget sparande

Procent av disponibel inkomst

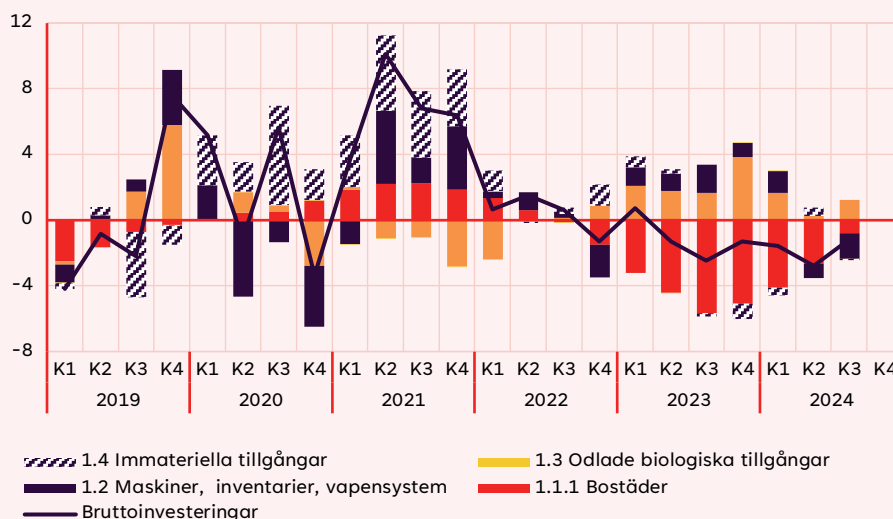
Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Bruttoinvesteringar

Investeringsstakten i svensk ekonomi har varit mycket låg de senaste åren. De fasta bruttoinvesteringarna väntas falla med 1,4 procent under 2024. Precis som under 2023 står minskade investeringar i bostäder för huvuddelen av fallet. Investeringar i anläggningar är den enda kategorin av bruttoinvesteringar som bidragit positivt till BNP-utvecklingen under året. Bostadsinvesteringarna har dock nått botten och förväntas stiga svagt under 2025.

Fasta bruttoinvesteringar per kategori

Procentenheter, kategoriens bidrag till förändring i bruttoinvesteringar

Källa: SCB och egna beräkningar.

Offentlig konsumtion

Den största delen av den offentliga konsumtionen är utgifter för vård, skola och omsorg i kommuner och regioner. På grund av höga kostnader för pensionsavsättningar gick kommunsektorn 2024 med sitt sämsta ekonomiska resultat på över två decennier. Detta har tvingat fram besparingar som hållit nere den offentliga konsumtionen 2024. Även den demografiska utvecklingen, med ett minskat barnafödande, har gjort att utgifterna för förskolan utvecklades svagare än tidigare. Den statliga konsumtionen (som utgör en mindre del av den offentliga konsumtionen) utvecklades däremot starkare, delvis drivet av stigande utgifter för försvar och rättsväsende.

För 2025 ser det ekonomiska läget i kommuner och regioner ljusare ut. En bättre sysselsättningstillväxt i kombination med god löneutveckling gör att skatteunderlaget växer snabbare än vanligt och ger en viss ekonomisk lättnad. Detta gör att den offentliga konsumtionen kan växa snabbare under 2025.

Nettoexport

Under 2023 räddade nettoexporten svensk tillväxt från att falla kraftigt. Under 2024 förväntas nettoexporten att lyfta Sverige från nära nolltillväxt till en svagt positiv tillväxt. Både BNP och importvolymen i länderna Sverige exporterar till förväntas stärkas under 2024 jämfört med 2023, samt stärkas ytterligare under 2025. Detta talar för att exporten fortsätter att öka. Då även den inhemska konsumtionen tar fart under 2025 förväntas importen öka något snabbare än föregående år. Detta gör att nettoexportens bidrag till BNP kommer att vara mindre 2025 trots en god utveckling för exportindustrin.

Samtidigt finns flera osäkerhetsfaktorer kopplade till nettoexportens utveckling. Inte minst oron för tilltagande handelskonflikter samt en svag ekonomisk utveckling i Tyskland (se kapitlet om Internationell ekonomi).

TABELL 3.2

Sveriges exportmarknad (KIX-viktat)

Procentuell förändring

	2023	2024p	2025p
BNP i omvärlden	1,4	1,7	2,0
Import i omvärlden	0,5	1,5	1,8
Varuimport i omvärlden	0,5	1,8	2,8

Anm. Prognosvärdena speglar omvärldsutvecklingen viktat för Sveriges handelsutbyte med olika länder.

Källa: IMF (prognosvärden för import och BNP), Riksbanken (vikter) och egna beräkningar.

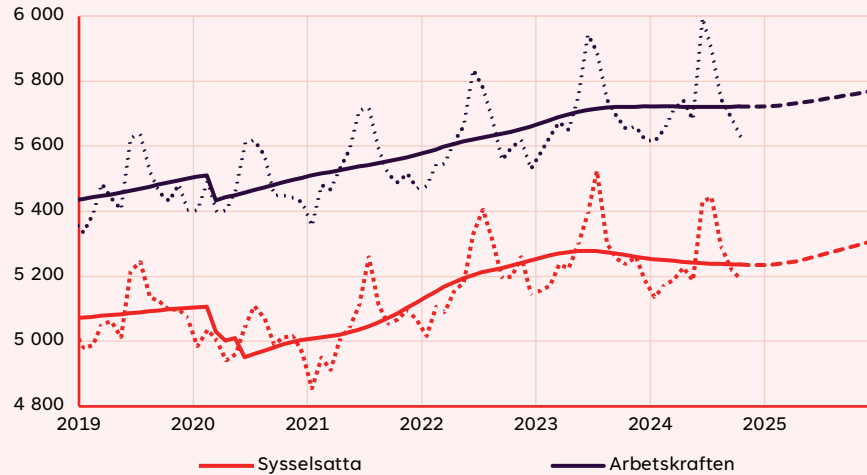
Ljusning på arbetsmarknaden 2025

Sveriges långa period med svag tillväxt har successivt börjat synas på arbetsmarknaden. Sedan sommaren 2023 har sysselsättningen minskat samtidigt som arbetslösheten har ökat, sett till trenderna.

Arbetsmarknaden går fortfarande dåligt men vår prognos för produktionen innebär att det finns förutsättningar för ökad sysselsättning under 2025. Det betyder dock inte att sysselsättningen kommer att öka i takt med BNP. Många företag förefaller ha behållit en större arbetsstyrka än nödvändigt under konjunkturnedgången. Det är ett skäl till att även längre arbetstider (fler timmar per sysselsatt) och ökad produktivitet kan komma att bidra till att produktionen ökar. Sysselsättningen förväntas öka långsamt under vinter och vår för att ta fart först under hösten nästa år.

Arbetskraft och sysselsättning, 15–74 år

Tusental, originalvärden och trender

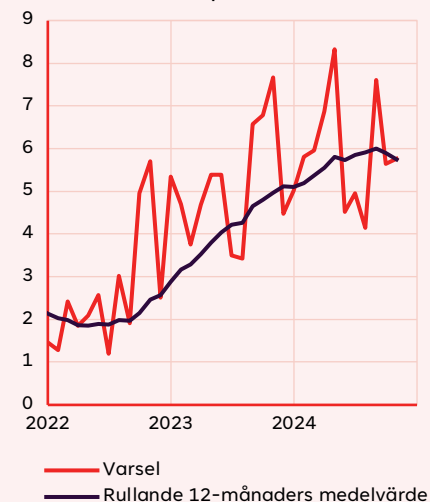

Källa: SCB (AKU) och egen prognos.

En indikation om att vändningen kan dröja ges av antalet varsel och lediga jobb som anmäls till Arbetsförmedlingen. Det har varit ett högt inflöde av varsel under 2024 samtidigt som de nyanmälda lediga jobben varje månad har varit lägre än motsvarande månad ett år tidigare. Vi börjar dock se en viss ljusning i varselstatistiken där ökningen förefaller ha stannat av.

Varsel

Tusental berörda per månad

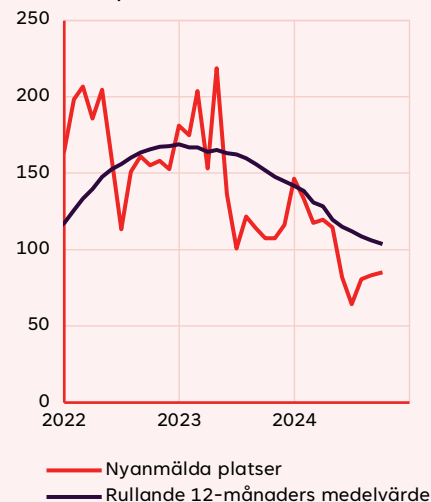

Anm. Preliminär varselstatistik för nov 2024.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Nya lediga jobb

Tusental per månad

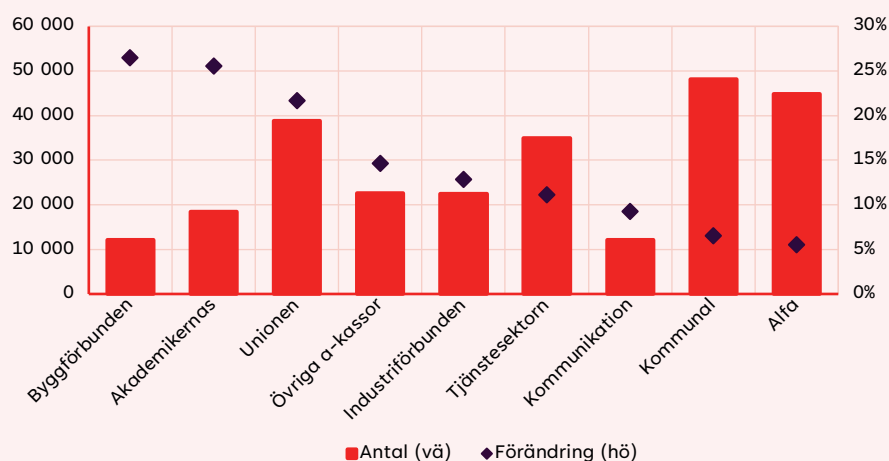

Byggbranschen är den bransch som har drabbats hårdast. Det visas av att antalet arbetslösa medlemmar, relativt sett, har ökat allra mest i byggförbundens a-kassor mellan oktober 2023 och oktober 2024. Men även i de två breda tjänstemanna-a-kassorna, Akademikernas och Unionens, har ökningen av antalet arbetslösa medlemmar varit stor. Det indikerar att konjunkturedgången är bred och inte bara drabbar några få yrkesgrupper. Arbetslösheten har ökat både i arbetar- och tjänstemannakassor. Flest arbetslösa återfinns dock fortfarande i Kommunals A-kassa. I oktober var 70 procent av de arbetslösa som var inskrivna på Arbetsförmedlingen medlemmar i (eller anslutna till) en a-kassa. Jämfört med de senaste tio åren är detta en hög andel.

DIAGRAM 3.8

Arbetslösa a-kassemedlemmar inskrivna på Arbetsförmedlingen, okt 2024

Antal respektive procentuell förändring över 12 månader

Anm. Byggnadsförbunden (Byggnads och Elektrikerna), Industriförbunden (GS-facket, IF Metall, Livs, Pappers), Kommunikation (Seko, Transport), Tjänstesektorn (Handels, HRF, Fastighets).

Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Det finns dock vissa tecken på en ljusning. Antalet personer som beviljas omställningsstöd⁶ hos Trygghetsfonden TSL har minskat under det andra och tredje kvartalet i år. I maj var det fler med omställningsstöd som fick en jobbblösning än det var som påbörjade omställningsstödet. Det var första gången sedan september 2022 som utflödet från stödet till jobb var större än inflödet.⁷

Arbetskraften har ökat något långsammare än förväntat, vilket dämpar uppgången i arbetslöshet. I år ser arbetskraftsdeltagandet i åldrarna 15–74 år

⁶ Omställningsstöd är den hjälp till att hitta ny sysselsättning genom ny anställning, att starta eget företag eller att påbörja längre studier, som Trygghetsfonden TSL kan ge till arbetare i privat sektor som förlorat jobbet. Stödet kan ges till anställda i företag med kollektiv- eller hängavtal inom Svenskt Näringslivs och LOs avtalsområde. Stödet ges inte till den som har sagt upp sig själv eller har en tvist med arbetsgivaren om uppsägningen.

⁷ Trygghetsfonden TSL (2024), Kvartalsrapport 2024:3 Trots utmaningar – tecken på ljusare arbetsmarknad

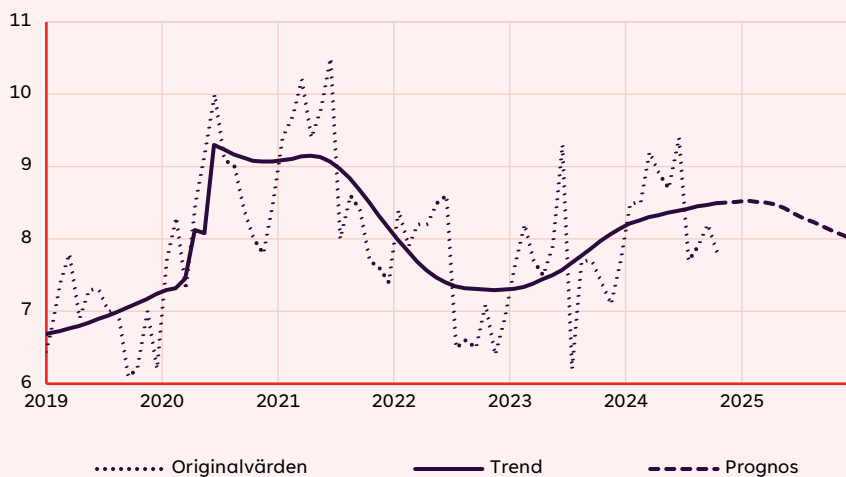
ut att öka med blott en tiondels procent och nästa år bedöms den ligga kvar på samma nivå.

Enligt LO-ekonomernas prognos blir arbetslösheten 8,4 procent i genomsnitt 2024. Arbetslösheten väntas ligga kvar på en hög nivå för att börja minska mot slutet av våren och sedan ta sig ner till 8,0 i slutet av 2025.

DIAGRAM 3.9

Arbetslöshet, 15–74 år

Andel av arbetskraften

Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Löner och vinster

Nästa års avtalsrörelse är stor och omfattar över 500 centrala kollektivavtal som berör drygt 3,4 miljoner anställda i privat och offentlig sektor.

Det finns en tydlig och uttalad facklig ambition att fortsätta perioden med en högre löneökningstakt, som inleddes med innevarande löneavtal, jämfört med 2010-talet. Detta motiveras med att näringslivets vinstandel är fortsatt hög samtidigt som svensk konkurrenskraft har stärkts ytterligare under senare år och att lönerna i Europa ökar snabbare än tidigare.

I början av november presenterade de förbund som ingår i LO-samordningen sina krav på löneökningar på 4,2 procent på ett år. Därtill innehåller lönekraven en låglönesatsning där det ska vara möjligt att välja en av två modeller: antingen en så kallad "knämodell" eller en modell med höjning av avtalens lägstalöner. Knämodellen innebär att de som tjänar mindre än 29 100 kronor per månad bidrar med 1 222 kronor (motsvarande 4,2 procent av 29 100 kronor) till avtalsområdets lönepott. Modellen med en höjning av avtalens lägstalöner innebär en höjning med 115 procent av 1 222 kronor för dem med lägre löner än 25 000 kronor. Vidare ingår även att höja ersättningen för mertid, det vill säga den ersättning som ofrivilligt deltidsanställda får när de arbetar mer än sin avtalade arbetstid. I LO-samordningen ingår också att senast i mitten av maj 2025 presentera konkreta förslag att driva i förhandlingar om förkortad arbetstid.

LO-samordningens lönekrav är förenlig med inflationsmålet och en bibehållen god svensk konkurrenskraft, samtidigt som den ger goda förutsättningar för reallöneökningar kommande år. I sammanhanget bör det understrykas att LO anser att det är vinsterna snarare än lönerna som ska anpassas efter normala konjunktursvängningar.

4,2 %

LO-samordningens lönekrav inför avtalsrörelsen 2025.

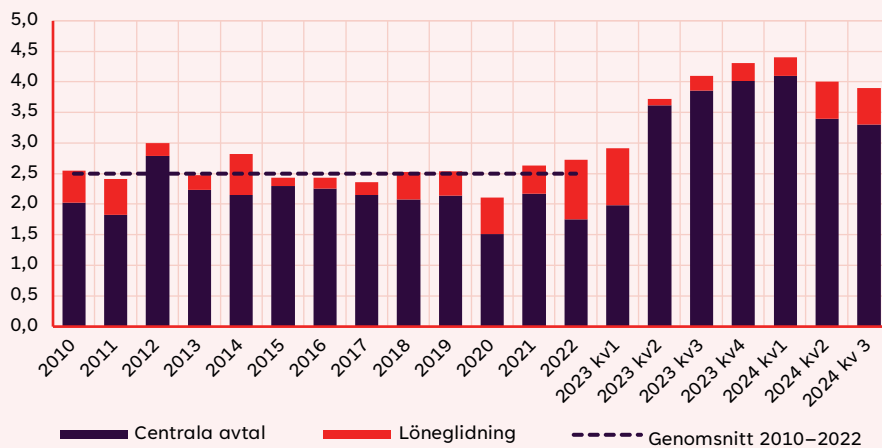
Löneökningarna har växlat upp

Löneökningstakten har tydligt växlat upp under innevarande avtalsperiod. Mellan 2010 och 2022 ökade lönerna med i genomsnitt 2,5 procent per år. Från och med det andra kvartalet 2023, då de nya avtalen trädde i kraft, har lönerna ökat med i snitt 4,1 procent. Den något lägre löneökningstakten sedan andra kvartalet i år var väntad, då *märket* är lägre under det andra avtalsåret än under det första.

DIAGRAM 4.1

Löneutveckling i hela ekonomin

Procent, centrala avtal och löneglidning

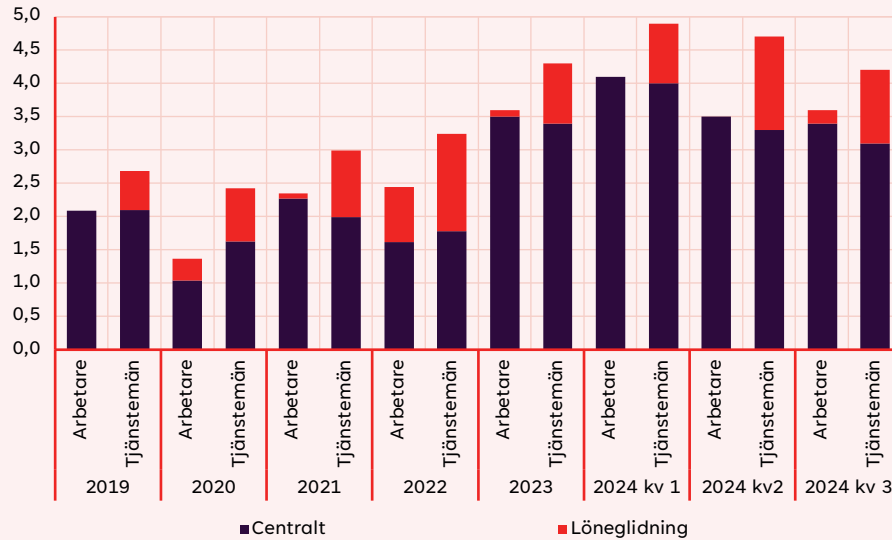
Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Löneglidningens bidrag till de totala löneökningarna har minskat med det nya avtalet. Under de sex kvartal som gått med det nya avtalet har löneglidningen utgjort 9 procent av de totala löneökningarna. Det kan jämföras med 17 procent mellan 2010 och 2022, och hela 23 procent mellan 2018 och 2022. Det är en indikation på att högre centrala avtal ger ett mindre utrymme för löneglidning.

Arbetare har haft en mycket blygsam löneglidning även vid relativt låga centrala avtal. Det ligger därför i arbetarnas intresse att ta ut en så stor del som möjligt av löneutrymmet i centrala avtal.

Löneutveckling för arbetare och tjänstemän i näringslivet

Procent, centrala avtal och löneglidning

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Tjänstemännen i näringslivet har fortsatt haft högre löneökningar än arbetarna. År 2024 blir därmed det sjätte året i rad med ett växande lönegap. I fjol var det enligt Medlingsinstitutet framför allt inom privata tjänstebranscher, som finans, IT, ekonomi samt privat vård och utbildning, som tjänstemännens löner steg snabbare. Skillnaderna i löneökningstakt mellan arbetare och tjänstemän beror helt och hållet på löneglidningen. Mellan 2019 och 2024 har tjänstemännens löneglidning i snitt bidragit till 41 procent av deras totala löneökningar, medan motsvarande andel för arbetarna är 10 procent.

I offentlig sektor har majoriteten av tjänstemännen sifferlösa avtal. Dessa avtal har tidigare gett högre löneökningar än *märket*, men under fjolåret blev det tvärtom då tjänstemännen i offentlig sektor hade något lägre löneökningar än arbetarna.

Enligt vår prognos ökar lönerna i hela ekonomin med 4,0 procent i år. Näringslivets löner fortsätter att öka snabbare än i offentlig sektor, men skillnaden minskar något jämfört med 2023. Eftersom nästa år är ett stort avtalsår gör LO-ekonomerna ingen prognos för 2025. Istället gör vi ett beräkningstekniskt antagande att lönerna ökar i samma takt 2025 som prognosen för 2024.

Löneprognos enligt konjunkturlönestatistiken

Procentuell förändring

	2023	2024p	2025*
Näringsliv	4,0	4,3	
Offentlig sektor	3,2	3,7	
Hela ekonomin	3,8	4,0	4,0*

* Detta är ingen prognos utan endast ett beräkningstekniskt antagande att löneökningstakten 2025 blir den samma som 2024.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

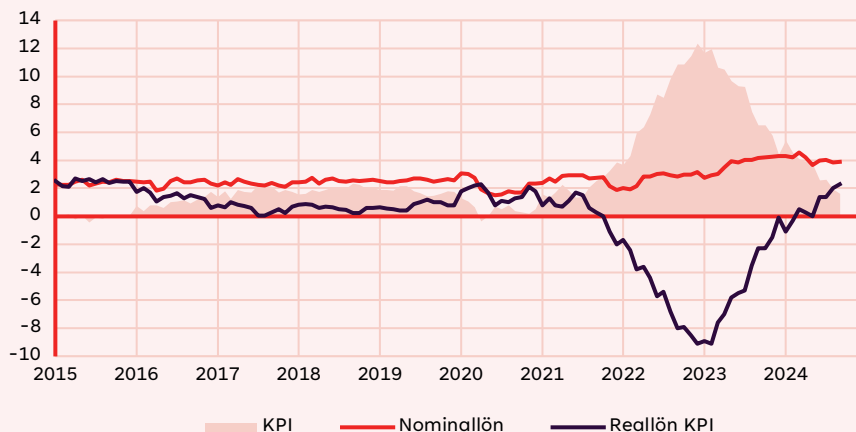
Reallönerna ökar igen efter rekordtappet

Reallönerna enligt KPI började minska i november 2021 och fallet tilltog sedan fram till december 2022, då inflationen var som högst. I mars 2024 började reallönerna återigen att öka. På årsbasis innebar detta ett rekordstort reallönertapp med 5,9 procent 2022 och 5,0 procent 2023.

Enligt vår prognos kommer de nominella lönerna att öka med 4,0 procent 2024. Baserat på vår KPI-prognos ger det reallöner på 1,1 procent i år. Om löneökningstakten 2025 blir i nivå med 2024 samtidigt som inflationen landar nära noll, kommer reallöneökningarna bli historiskt höga nästa år. Men trots detta är risken stor att det tar flera år innan reallönertappet är helt återhämtat.

Inflationen (KPI), nominell- och reallöneökning

Procent

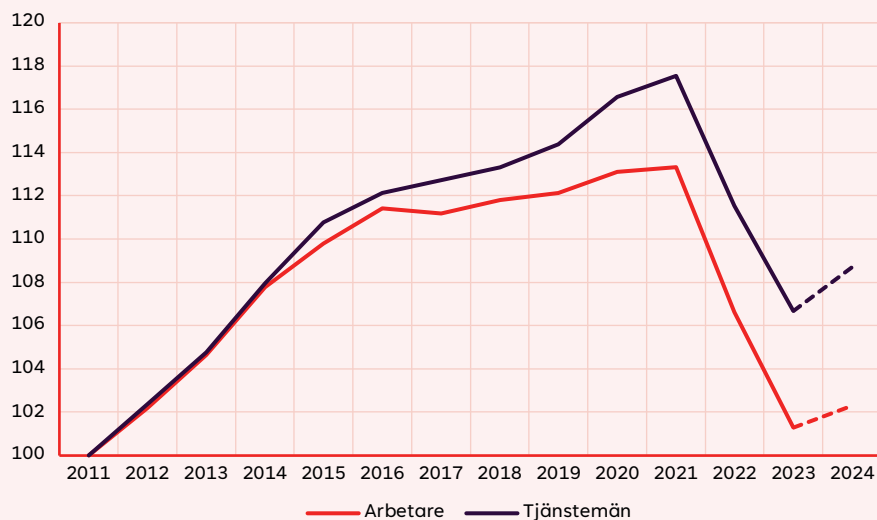
Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Arbetarna, som har haft lägre nominella löneökningar än tjänstemännen, har upplevt ett större reallönefall. Arbetarna tappade 5,9 procent 2022 och 5,0 procent 2023, att jämföra med tjänstemännens reallöneminskningar som blev 5,1 respektive 4,3 procent.

DIAGRAM 4.4

Reallöneutvecklingen för arbetare och tjänstemän i näringslivet

Index 100 = 2011

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

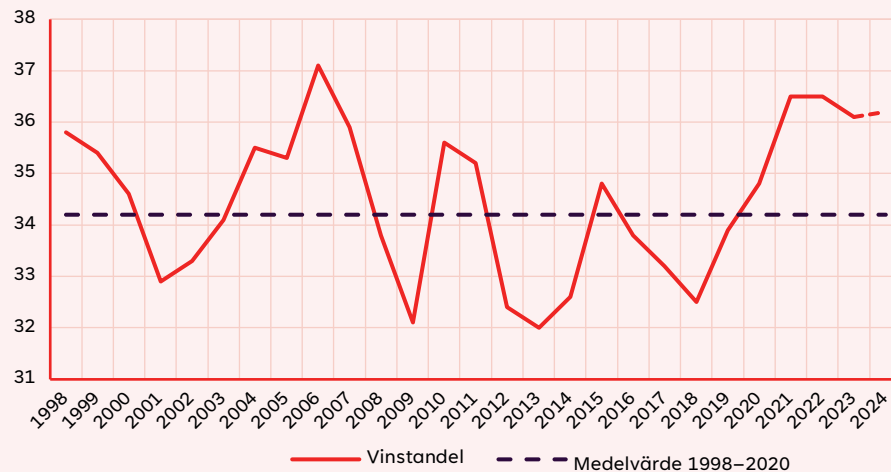
Det kraftiga reallönefallet innebar att arbetarnas reallönenivå föll tillbaka till 2012 års nivå. För tjänstemännen föll reallönerna till 2014 års nivå. Om de nominella lönerna för arbetare fortsätter att öka långsammare än för tjänstemännen kommer det dessutom att ta längre tid för arbetarna att ta igen reallönetappet och komma tillbaka till 2021 års nivå.

Vinstandelen är fortsatt hög

Det för lönebildningen viktigaste vinstmåttet – som relaterar vinster till löner – är vinstandelen. Vinstandelen är den del av förädlingsvärdet som går till kapitalägarna. Resterande del av förädlingsvärdet utgörs av löneandelen. När vinstandelen stiger så sjunker följaktligen löneandelen. Löne- och vinstandelarna visar alltså fördelningen mellan arbete och kapital. När vinstandelen är hög finns ett större utrymme för löneökningar än om den är låg.

Vinstandelen i näringslivet

Andel av förädlingsvärdet (justerad bruttovinstandel, exklusive små- och fritidshus), procent

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Mellan 2019 och 2021 steg vinstandelen kontinuerligt till en historiskt hög nivå. Under de senaste 25 åren är det bara 2006 som såg en högre vinstandel. Men då rådde högkonjunktur; nu råder lågkonjunktur. Sedan 2021 har dessutom vinstandelen legat kvar på en hög nivå. Det är ovanligt. Tidigare toppar har varit kortvariga och följts av en snabb återgång.

Den höga vinstandelen drivs inte av en enskild bransch, utan vinstandelen är hög i många branscher.⁸ Enligt Konjunkturinstitutets prognos kommer vinstandelen att ligga kvar på samma höga nivå även när helåret 2024 summeras.⁹ Nästa år bedöms vinstandelen falla tillbaka något, men fortfarande ligga över sitt historiska snitt. Detta trots att Konjunkturinstitutet prognostiserar löneökningar på 3,6 procent 2025, dessutom samtidigt som KPI-inflationen beräknas bli nära noll. Slutsatsen är att det krävs högre löneökningar än så för att sänka vinstandelen till sitt historiska snitt och samtidigt höja löneandelen.

Svensk konkurrenskraft har stärkts ytterligare

Efter finanskrisen växlade Sverige ner löneökningstakten för att anpassa sig till lägre löneökningar i omvärlden och för att stärka konkurrenskraften. Under en rad av år har svenska löner utvecklats i samma takt som i Tyskland.

⁸ Konjunkturinstitutet (2024), *Lönebildningsrapporten 2024*.

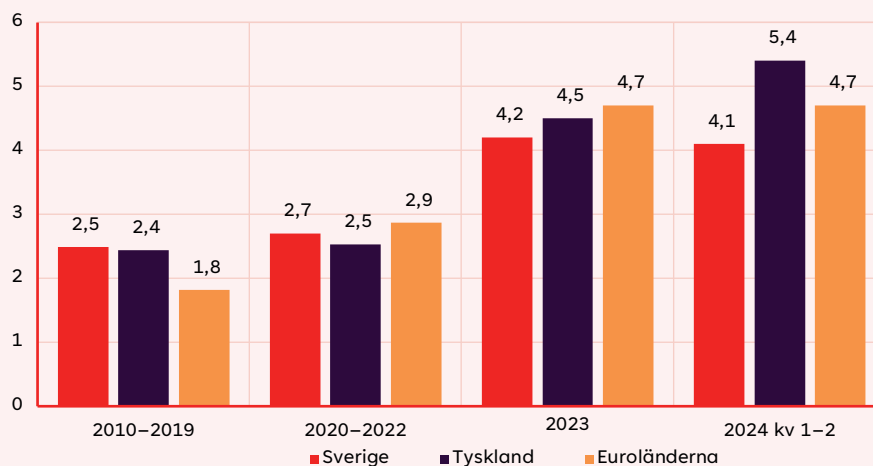
⁹ Konjunkturinstitutet (2024), *Konjunkturläget september 2024*.

Under de senaste åren har löneökningstakten tagit fart i de flesta länder. Den svenska uppväxlingen av löneökningarna under innevarande avtalsperiod ligger därför fortfarande i linje med utvecklingen i omvärlden. Om något så har Sverige haft aningen lägre löneökningstakt än Tyskland och Euroområdet.¹⁰

DIAGRAM 4.6

Löneutvecklingen i Sverige och omvärlden

Genomsnittlig årlig procentuell förändring i hela ekonomin

Anm: Statistiken från Eurostat skiljer sig en aning från konjunkturlönestatistiken som presenteras ovan.

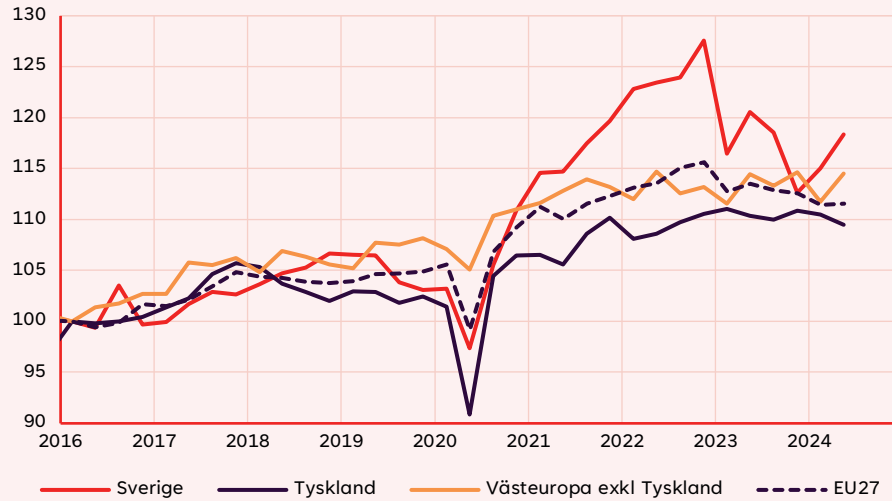
Källa: Eurostat (wages and salaries) och egna beräkningar.

Samtidigt som de svenska lönerna inom tillverkningsindustrin har ökat ungefär i samma takt som i Tyskland och Euroområdet så har den svenska produktiviteten ökat mer än i de flesta länder. Inte minst jämfört med Tyskland. Under det senaste året har dock produktivetsutvecklingen dämpats, med en uppgång det senaste kvartalet. I föl var enhetsarbetskostnaderna i svensk industri något lägre än snittet för Västeuropa, inklusive Tyskland, mätt med gemensam valuta. Därtill har den svenska kronan varit svag. Sammantaget har den svenska kostnadsmissiga konkurrenskraften stärkts ytterligare under de senaste åren.

¹⁰ Se även Medlingsinstitutet (2024), *Löneläget oktober 2024*

Produktivitetsutvecklingen i tillverkningsindustrin

Index, 100 = 2016 kvartal 1

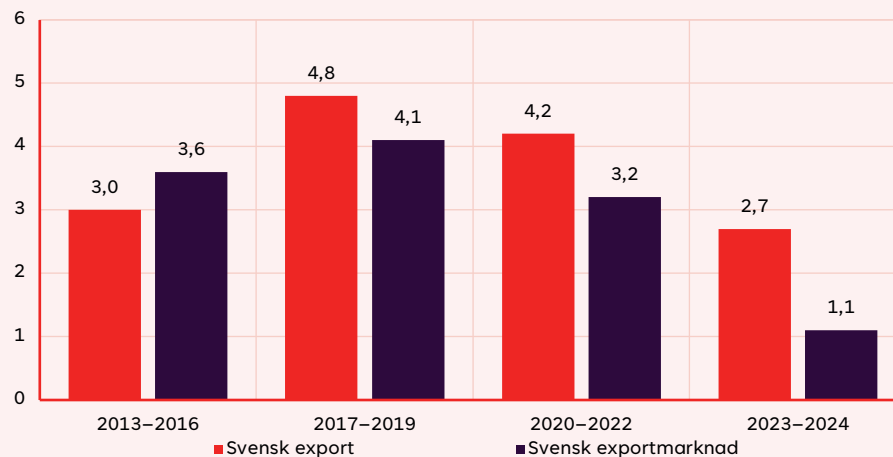

Källa: ECB.

Från och med det tredje kvartalet 2020 har den svenska industriproduktionen ökat betydligt snabbare än industriproduktionen i Tyskland och övriga Västeuropa. Sedan 2018 har svensk export ökat sina marknadsandelar. Det är ett tydligt tecken på att Sverige har stärkt sin internationella konkurrenskraft.

Utvecklingen för svensk export och svenska exportmarknader

Tillväxttakt i procent

Källa: Facken inom industrin (ekonomiska bedömningar hösten 2024).

Ekonomisk politik

Sverige befinner sig i en utdragen lågkonjunktur. Tillväxten har varit obefintlig under elva kvartal. Inflationen har sjunkit snabbt och ligger nu under inflationsmålet. Den låga aktiviteten i ekonomin syns på arbetsmarknaden där arbetslösheten stigit och sysselsättningen försvagats. Även om ekonomin håller på att återhämta sig väntas utvecklingen gå långsamt. Framåtblickande indikatorer som varsel och nya lediga jobb pekar fortfarande åt fel håll.

Den svaga utvecklingen i Sverige och vårt närområde blir särskilt tydlig när vi jämför med den amerikanska ekonomin. Den omedelbara återhämtningen efter pandemin var jämförbar i USA och Sverige. Därefter har svensk ekonomi präglats av nolltillväxt samtidigt som ett högt efterfrågetryck fått den amerikanska ekonomin att fortsätta växa. När hänsyn tas till befolkningsutvecklingen presterar Sverige jämförelsevis ännu sämre. En faktor som bidragit till skillnaden i tillväxt mellan regionerna är USAs större tech-sektor, som har haft en särskilt stark utveckling under de senaste åren.

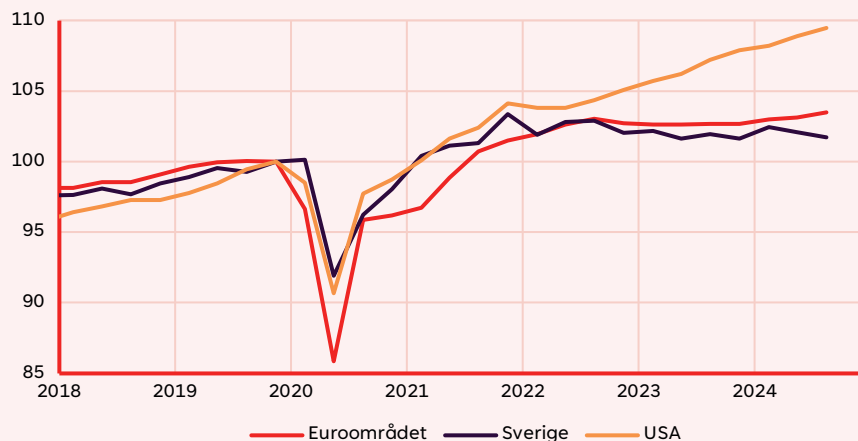
När Riksbanken, Konjunkturinstitutet och Regeringen uppskattar hur mycket större svensk ekonomi borde vara i ett normalt konjunkturläge (det så kallade BNP-gapet) varierar bedömningarna mellan 1,5 och 2,7 procent. Det tror LO-ekonomerna är en tydlig underskattning av potentialen i svensk ekonomi, inte minst när man ser på tillväxten i relation till befolkningsutvecklingen.

För att vända utvecklingen och sätta lediga resurser i arbete behöver den samlade ekonomiska politiken stimulera ekonomin.

DIAGRAM 5.1

BNP per invånare

Index, 100 = 2019 kvartal 4

Källa: Eurostat, FRED och egna beräkningar.

Penningpolitiken har skadat svensk ekonomi

Riksbanken bär ett tydligt ansvar för den svaga ekonomiska utvecklingen. Den tillfälliga och utbudsdrivna inflationen försämrade hushållens köpkraft och hade därmed i sig en tydligt avkylande effekt på svensk ekonomi. Riksbankens räntehöjningar bidrog ytterligare till att trycka ned det redan dämpade efterfrågeläget. Nu har Riksbanken tvingats till en större och snabbare omläggning av penningpolitiken än man från början avsåg.

Den svenska penningpolitiken har legat mycket nära euroområdet penningpolitik. LO-ekonomerna har återkommande anförts att Riksbanken behöver föra en räntepolitik som utgår från ekonomiska förhållanden i Sverige, inte i euroområdet. Främst finns det två väsentliga skillnader i förutsättningarna mellan valutaområdena:

- > Den svenska koordinerade lönebildningen löper lägre risk för att hamna i pris-lönespiraler än den amerikanska eller europeiska lönebildningen.
- > Svenska hushåll, med sin höga skuldsättning och sina rörliga räntor, är mer räntekänsliga än amerikanska och europeiska hushåll. Samma räntehöjning dämpar därför svensk ekonomi mer.

Dessa två strukturella faktorer har, enligt LO-ekonomernas bedömning, motiverat en lägre ränta i Sverige än i euroområdet. Det är noterbart att inflationen nu fallit tillbaka tydligare i Sverige.

Under 2024 har Riksbanken börjat lägga om sin politik. Den svenska räntan närmar sig mer normala nivåer och sedan november 2024 avviker den svenska styrräntan för första gången med tydlighet från ECB. Detta innebär en stor förbättring av den svenska penningpolitiken.

På lång sikt finns dock en betydande risk för att en alltför stram finanspolitik återigen tvingar ner räntan mot nollstrecket. Detta vore inte en önskvärd.

Finanspolitiken behöver bli mer tillväxtinriktad

I dagens ekonomiska läge behöver regeringens finanspolitik bidra till att dra Sverige ur lågkonjunkturen och få fart på tillväxten.

Hur mycket finanspolitiken stöttar ekonomin är både en fråga om reformernas omfattning och reformernas inriktning. Hur mycket pengar använder staten? Vad går pengarna till?

Regeringen valde att gå fram med ofinansierade reformer om 84 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2025, varav 23 miljarder var militärt bistånd till Ukraina. Detta var något lägre än LO-ekonomernas rekommendation om

cirka 100 miljarder, men också mer än väntat givet hur det finanspolitiska ramverket brukar tolkas.

Utöver omfattningen är inriktningen också viktig för hur mycket finanspolitiken stimulerar ekonomin.

Delar av budgetens inriktning är rimlig. Den föreslagna höjningen av infrastrukturanslagen har ingen större effekt i närtid men medför, enligt våra beräkningar, en välkommen ökning av underhåll och nyinvesteringar i transportinfrastruktur som andel av BNP under planperioden. Bred politisk uppslutning råder även kring upprustning av det militära och civila försvaret, ökade resurser till rättsväsendet samt om det militära biståndet till Ukraina.

FÖRDJUPNING: DET FINANSPOLITISKA RAMVERKET

Sverige behöver ett strikt men expansivt ekonomiskt ramverk

För att balansera resursutnyttjandet i ekonomin och nå inflationsmålet krävs ett högre samlat efterfrågetryck än vad vi exempelvis såg under perioden mellan finanskrisen och pandemin. En långsiktigt stram finanspolitik lägger över mer av ansvaret för att balansera ekonomin på Riksbanken som då drivs att höja efterfrågan med allt lägre räntor och därmed en ökad privat skuldsättning. Denna politik riskerar att bygga upp betydande obalanser i svensk ekonomi.

Ur detta perspektiv är riksdagens överenskommelse om att införa ett balansmål för finanspolitiken problematisk. Ett balansmål innebär en mycket liten förändring från dagens låga överskottsmål (+0,3 procent av BNP) och kommer enligt LO-ekonomernas bedömning att innebära ett otillräckligt finanspolitiskt efterfrågetryck.

Samtidigt är det ännu osäkert vad överenskommelsen kommer att innebära i praktiken. Riksdagen har visat att den kan undanta utgifter från ramverket. I budgeten för 2025 exkluderas exempelvis det militära biståndet till Ukraina (~25 miljarder kronor per år för perioden 2025–2027) från ramen efter en bred överenskommelse i Riksdagen. Detta motsvarar cirka 0,4 procent av BNP. För åren 2025–2027 innebär alltså balansmålet i praktiken ett underskottsmål om 0,4% per år. Trycket på att exkludera andra utgifter såsom nya kärnreaktorer, stridsflyg eller finansiering av kommunala VA-nät kommer sannolikhet öka under kommande år. Detta innebär att finanspolitiken kan komma att bli mer ändamålsenlig än vad ramverksöverenskommelsen ger intryck av men bidrar samtidigt till en osäkerhet om vilka spelregler som gäller. En ordning där beslut om att låta vissa utgifter passera i en särskild gräddfil fattas ad-hoc, utan några tydligt fördefinierade villkor, riskerar att leda till att de mest högljudda och välkapitaliserade intressena ges prioritet över de mest angelägna.

Dålig fördelingspolitik bromsar ekonomin

Tonvikten i regeringens budget är 27 miljarder kronor i skattesänkningar.

Skattesänkningar är sällan rätt verktyg för att få snurr på de ekonomiska hjulen. Skattesänkningar för de rikaste är särskilt ineffektivt, då höginkomsttagare konsumerar en relativt mindre del av sina extra inkomster.

För att öka konsumtionen och få fart på den svenska ekonomin krävs det att alla hushåll känner att ekonomin är på väg åt rätt håll. Idag råder stora skillnader mellan olika inkomstgruppers syn på ekonomin. Gapet mellan hushåll med högre inkomster (4:e kvartilen) och hushåll med lägre inkomster (1:a kvartilen) är nu större än det har varit under hela 2000-talet. Hushåll med lägre inkomster ser mer negativt på ekonomin och framtiden. För att minska sparbenägenheten och stärka ekonomin behöver den ekonomiska politiken snarare riktas mot dessa hushåll än mot höginkomsttagare.

DIAGRAM 5.2

Konfidensindikator per hushållsinkomst

Index, 100 = långsiktigt genomsnitt

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Breda löntagargrupper påverkas främst av det höjda jobbskatteavdraget. Avdraget innebär en viss förbättring av den disponibla inkomsten¹¹ till priset av att den problematiska skattekllyftan mellan arbets- och försäkringsinkomster förstärks när sjukskrivna, sjukpensionärer eller arbetslösa inte får ta del av skattesänkningen. Regeringen motiverar de ökade klyftorna med att detta höjer drivkraften till arbete. Där har den dock fått mothugg av Finanspolitiska rådet som menar att några effekter på sysselsättningen inte är att vänta då incitamenten att arbeta redan är goda i Sverige.¹²

¹¹ Förändringen i jobbskatteavdraget ger cirka 150 kr/mån i sänkt skatt för den som tjänar runt 30 tkr/mån och cirka 270 kr/mån för den som tjänar runt 40 tkr/mån.

¹² Finanspolitiska rådet (2024), Svensk Finanspolitik 2024.

Den sänkta bensinskatten når också bredare samhällsgrupper. Sänkningen sker till priset av en långsammare omställning från fossila drivmedel vilket riskerar att skapa behov av kraftfulla skattehöjningar på bensin och diesel i framtiden för att klara Sveriges utsläppsmål.

De största skattesänkningarna går dock till höginkomsttagarna.

Det tydligaste exemplet på detta är den slopade avtrappningen i jobbskatteavdraget som innebär en skattesänkning om totalt 4,7 miljarder kronor för individer med inkomster över 65 000 kronor i månaden, där nästan allt går till den tiondel av befolkningen som har de högsta inkomsterna. För den som tjänar 150 000 kronor i månaden innebär förslaget cirka 3 000 kronor i månaden i sänkt skatt.

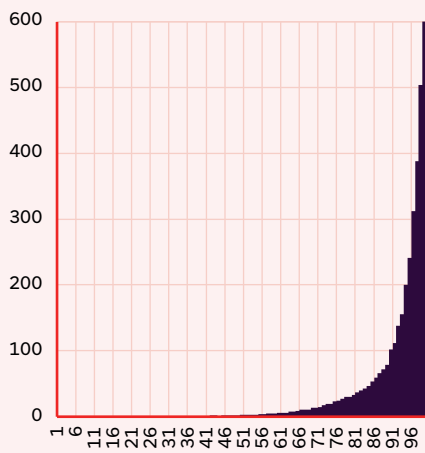
En annan reform som genomförs av Tidöpartierna är införandet av en skattefri grundnivå på 300 000 kronor för investeringssparkonton (ISK). Denna åtgärd, som ska kosta sju miljarder kronor fullt utbyggd, innebär en skattesänkning för en redan kraftigt skattegynnad sparform och riskerar att bidra till ett ökat sparande mitt i en lågkonjunktur.

DIAGRAM 5.3

Effekt av skatteförslag

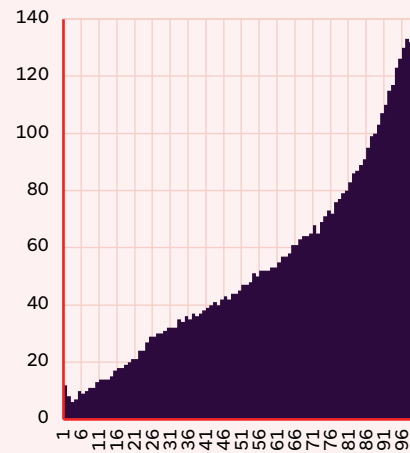
Slopad utfasning av JSA

Miljoner kronor per percentil

Skattefri grundnivå i ISK

Miljoner kronor per percentil

Percentil för ekonomisk standard →

Källa: SCB (FASIT) och egna beräkningar.

Konjunkturinstitutet har räknat på effekterna av olika finanspolitiska stimulanser på arbetslösheten och BNP, så kallade multiplikatorer. Beräkningarna visar att det mest effektiva sättet att stimulera ekonomin går via offentlig konsumtion och offentliga investeringar. Att sänka skatten på kapital eller arbetsgivaravgifter ger sämst resultat. Enligt våra beräkningar, baserade på Konjunkturinstitutets multiplikatorer, hade 17 100 fler jobb kunnat skapas om regeringen avstått från några av de skattesänkningar som

huvudsakligen riktas till höginkomsttagare¹³ och i stället hade prioriterat ökade offentliga investeringar eller exempelvis mer pengar till sjukvården. Ekonomiska samband är ofta osäkra och kontextberoende och därför ska siffrorna tolkas försiktigt. Det råder dock inget tvivel om att en annan politik hade varit mer ändamålsenlig om målet med politiken är att ta Sverige ur lågkonjunkturen eller att skydda jobben.

En bättre inriktning på finanspolitiken

Utbilda fler yrkesarbetare

Arbetslösheten stiger nu bland personer med stark anknytning på arbetsmarknaden. För att vända utvecklingen krävs dels ett högre tryck i ekonomin genom en mer expansiv ekonomisk politik, dels en välavvägd arbetsmarknadspolitik som får kompetensförsörjningen att fungera bättre.

Finanspolitiska rådet lyfter i sin rapport *Svensk Finanspolitik 2024* fram att åtgärder för att få fler i arbete framför allt bör inriktas mot att stärka de arbetssökandes kvalifikationer. Att förstärka incitamenten att arbeta bedöms som mindre effektivt. Sverige har ett stort behov av fler yrkeskunniga arbetare. Tyvärr har arbetsmarknadsutbildningar och andra kompetenshöjande insatser fått stå tillbaka när arbetsförmedlingen prioriterat att bygga ut de privata matchningstjänsterna.

Inom arbetsmarknadspolitik finns en rad kompetenshöjande åtgärder som vi vet är effektiva. Till och med oktober i år har knappt 6 000 personer i genomsnitt deltagit i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Det kan jämföras med att genomsnittet varje år under perioden 2012–2016 var högre än 10 000. LO-ekonomerna bedömer att arbetsmarknadsutbildningen skulle kunna växa till närmare 30 000 med goda effekter för jobb och tillväxt.

¹³ Slopade utfasning av jobbskatteavdraget, slopad flygskatt, sänkt skatt på investeringssparkonton. Beräkningen utgår från passiv penningpolitik.

Hög ränta och passiv politik har bidragit till 50 000 fler arbetslösa

Under inflationskrisens inledning visade svensk arbetsmarknad god motståndskraft. Men under trycket av Riksbankens kraftfulla räntehöjningar och frånvaron av tillväxtfrämjande finanspolitik har arbetsmarknaden försvagats tydligt under 2023 och 2024.

Arbetslösheten i Sverige (20–64 år) har under räntehöjningsperioden stigit med ungefär en procentenhet samtidigt som arbetslösheten har varit oförändrad, eller till och med något lägre, i euroområdet. I Sverige har också sysselsättningstillväxten tydligare bromsat in samtidigt som euroområdet fortsatt ser jobben blir fler.

Hade Sverige haft en arbetslöshetsutveckling som följt det europeiska mönstret hade antalet arbetslösa varit cirka 50 000 personer färre.

Den ofördelaktiga utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden är inte en konsekvens av ökad strukturell arbetslöshet. LO-ekonomernas analys av arbetslöshetens sammansättning visar att de som blivit arbetslösa under inflationskrisen i ökad utsträckning har en anknytning till arbetsmarknaden och har utbildning på gymnasial eller eftergymnasial nivå.

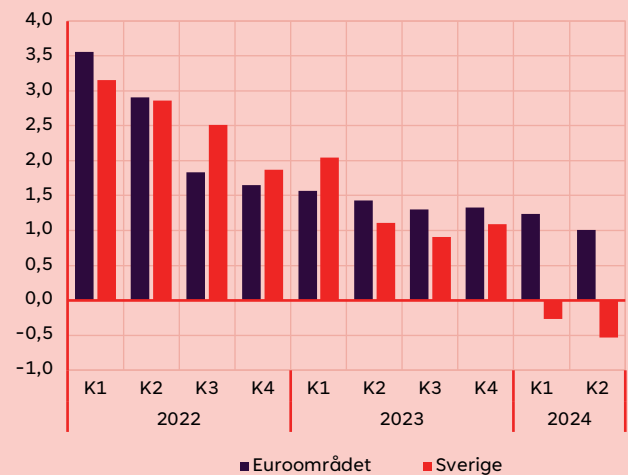
Det är också tydligt att utvecklingen inte drivs av en försvagad svensk konkurrenskraft. Tvärtom har det svenska näringslivet fortsatt att ta marknadsandelar på exportmarknaden.

LO-ekonomernas bedömning är att det i huvudsak är Riksbankens val att föra en penningpolitik lik eurorådets, i kombination med en otillräcklig finanspolitik, som nu bidrar till att Sverige har 50 000 fler arbetslösa än om vi hade haft motsvarande utveckling i arbetslöshet som i euroområdet.

DIAGRAM 5.4

Sysselsättningstillväxt

Procent, årlig förändring i antal sysselsatta (trend)

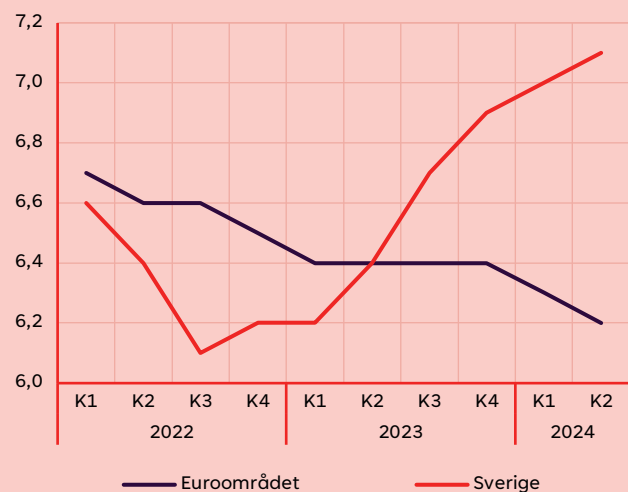

Källa: Eurostat och egna beräkningar.

DIAGRAM 5.5

Arbetslöshet 20–64 år

Andel av arbetskraften (procent)

Källa: Eurostat.

Stärk de lägsta inkomsterna genom långsiktigt stabila försäkringar

Låginkomsttagarna har den mest pessimistiska synen på ekonomin. De är också oftare beroende av försäkringsinkomster och andra transfereringar för att få ekonomin att gå ihop. Barnbidragen har inte höjts sedan 2018 och på grund av inflationen har de därför tappat nästan 300 kronor i värde.

Antalet arbetslösa som får inkomstbaserad ersättning stiger. Taket för arbetslöshetsersättningen följer inte inkomstutvecklingen utan kräver aktiva beslut för att höjas. Sedan den större höjningen under pandemin har därför andelen löntagare som får hela sin inkomst täckt av försäkringen minskat kraftigt. Taket behöver nu åter höjas och en gång för alla knyts till inkomstutvecklingen för att försäkringen ska ge ett långsiktigt stabilt försäkringsskydd.

Den rådande lågkonjunkturen är ett ypperligt tillfälle att höja, och långsiktigt säkra, nivåerna i dessa system.

Säkra statens finansiering av den kommunala välfärden

Kommuner och regioner gick 2024 med de största underskotten på över två decennier. Kommunalskatten höjdes 2024 och väntas höjas igen för 2025. Regeringen har skjutit till vissa kortsiktiga medel under krisen, men kommande år väntas statens andel av välfärdens finansiering att falla. Den här osäkerheten gör att kommuner och regioner säger upp personal i onödan.

Det saknas idag ett handslag mellan staten och kommunsektorn om finansieringsansvaret för välfärden. Vilken andel av välfärdens kostnader ämnar staten stå för? Är det genom kommunala skatthöjningar som välfärden för en åldrande befolkning ska betalas? Regeringen behöver införa en norm för statsbidragens årliga uppräknings (en indexering) så att kommuner och regioner vet vilka resurser som de kommer att ha i framtiden.

Under det senaste decenniet har kommunsektorns skulder vuxit kraftigt, och särskilt snabbt under de senaste årens kostnadskris. Samtidigt har staten betalat av på statsskulden. Detta har gjort att kommuner och regioner idag står för cirka 40 procent av den svenska offentliga skulden. Det här är till stor del ett resultat av de budgetregler som styr kommunsektorn respektive staten. Problemet med kommunernas skuldsättning ska inte överdrivas men kommuner och regioner lånar till högre ränta än den svenska staten. Den kommunala skuldsättningen riskerar också att begränsa nödvändiga investeringar eller leda till ekonomiskt skadliga beslut, som när kommuner och regioner sålt ut och sedan hyrt tillbaka lokaler. Det finns inget skäl till att staten ska vara rik och kommunerna fattiga. Staten borde ta över uppåt en fjärdedel av den kommunala skulden för att på så sätt sänka de samlade räntekostnaderna och stärka den kommunala ekonomin.

Dessa åtgärder skulle möjliggöra såväl en bättre välfärd som lägre kommunalskatt.

Öka investeringstakten i ekonomin

Sverige behöver öka investeringstakten. Industrins klimatomställning och det svenska Natomedlemskapet ställer en rad nya krav på infrastruktur, elförsörjning och civil beredskap.

Elproduktionen behöver byggas ut snabbt. Kärnkraften *kan* vara en del av lösningen men om det offentliga ska stå för finansieringen av nya reaktorer måste det ske på ansvarsfullt sätt. Staten måste också hantera undanträngningseffekterna från den subventionerade kärnkraften. Risken finns att investeringarna i andra kraftslag annars avstannar i väntan på de nya kärnkraftverken. Ny elproduktion kan inte dröja till 2040-talet. Kompletterande styrmedel för att få fram annan elproduktion i närtid är absolut nödvändig. Regeringen måste hantera de målkonflikter som finns kring den havsbaserade vindkraften istället för att bara gömma sig bakom försvaret.¹⁴

Den totala anslagsramen i den nya infrastrukturpropositionen är ändamålsenlig, men nu gäller det att leverera på de objekt som stärker industrins konkurrenskraft, inte minst Malmbanan.

Med räntechocken störtade bostadsinvesteringarna. Regeringen har öppnat upp för att lätta på kreditrestriktionerna. Detta är positivt men behöver kompletteras med andra åtgärder för att inte bara resultera i stigande bostadspriser. Statlig kreditgivning till bostadsinvesteringar, i likhet med de lån som regeringen vill ge kärnkraften, skulle kunna öka bostadsbyggandet. Framför allt i expansionsorter.

¹⁴ Se LOs yttrande över "[Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft, Fi2024/01624](#)

LO-ekonomerna ger sedan 1947 ut konjunkturrapporten *Ekonomiska utsikter*. Den kommer ut två gånger om året. Rapporten kan hämtas på LOs hemsida eller beställas från LO-distribution: lo.se/distribution

December 2024

ISBN 978-91-566-3715-5

www.lo.se

